

Ivo Škarić, predsjednik HFD

ospode i gospodo!

Velika mi je čast što mogu u ime Hrvatskoga filološkoga društva, kojega sam predsjednik, uputiti iskrene čestitke časopisu Jezik povodom njegove pedesete obljetnice. Časopis Jezik izlazi u okrilju Hrvatskoga filološkoga društva uz još šest drugih časopisa i njegov je najstariji časopis (pojavio se 1952.), najredovitije izlazi (nije se pojavio samo 1960./61.), ima najviše godišnjih brojeva (pet), uređivalo ga je najviše urednika eminentnih filologa, ali sa samo dva glavna urednika u čitavoj njegovoj povijesti, a to su Ljudevit Jonke od 1952. do 1970., a od tada pa do danas punih trideset i tri godine akademik Stjepan Babić, ovdje nazočan, kojemu odajemo posebno priznanje.

Htio bih ustvrditi, a što su i drugi već na drugi način rekli, da je časopis Jezik sve vrijeme u bitnome bio politički časopis. To ističem ne da ga ponizim, nego da ga uzdignem. Jer, Jezik se bavio jezičnom politikom štiteći identitet hrvatskoga jezika, čime se ponekad jedino i moglo, ali i najsnažnije uspijevalo održavati i pronijeti do danas za nas identitet hrvatskoga naroda. Dakako, tako se taj časopis nije smio očitovati, ali je unatoč tomu od suprotne strane bila vrlo jasno prepoznata njegova "neprijateljska rabota". Primjerice u komentaru Večernjega lista od 28. listopada 1983. na str. 2. B. Vlahović piše:

Čovjeku zaista stane pamet kad čuje da u ovo vrijeme kad radni ljudi stežu remen do kraja na račun društvenih sredstava izlaze knjige i časopisi koji rade na štetu tj. protiv ovog sistema: Ima li toga još u nekoj drugoj zemlji da se financira svoja antipropaganda?... Na posljednjoj sjednici Komisije CK SKH za idejni rad i informiranje rečeno je da se Časopis "Jezik" s ekstremno-nacionalističkim sadržajem također financira društvenim sredstvima. Ispada da sami kupujemo otrov za svoju mladu generaciju. Kako se to može dogoditi? U SIZ-ovima i njihovim rukovodstvima sjede komunisti. Kako oni dopuštaju da se tako troše novci za objavljivanje neprihvatljivih sadržaja.

Što, dakle, mi danas slavimo? Otrova? I čitaoci, i suradnici, i urednici Jezika, uključujući i mene koji sam bio u uredništvu od 1979. godine, spravljali smo taj "otrov". Lukavstvom se od početka trebalo izmicati izravnim udarcima. Tako je promišljeno odlučeno odmah na početku da nije mudro nazvati časopis najnaravnije "Hrvatski jezik", kako se nazivao Ivšičev časopis iz 1938./39., a što su neki predlagali, pa je izabrano uopćeno ime "Jezik" s genitivnim restriktivnim određenjem manjim slovima "za kulturu hrvatskoga književnog jezika", u čemu se ono "književni" moglo, kad ustreba, tumačiti da to ne znači opći jezik u javnosti nego samo jezik u književnosti. Ali ni to nije prošlo, pa je 1961. trebalo "hrvatski" zamijeniti s "hrvatskosrpski", kako je u podnaslovu Jezika ostalo sve do masovnog pokreta 1970. Ipak, i tada se znalo o čemu je riječ jer je redosljed

u nazivu sastavljenom od dvaju jezika desetljećima funkcionirao kao konspirativni znak za hrvatski jezik. U takvoj neslobodi u naših se intelektualaca, pa i filologa, znao javljati i štokholmski talački sindrom. Njime se danas može objasniti primjerice pisanje dičnoga profesora Zdenka Škreba, koji je u prilogu za Spomenicu HFD 1950. – 1980. u uvodu bio naveden da sebe ponovi i tako utvrdi što je već prije petnaest godina bio izjavio: “Kad sam”, piše profesor Škreb, “izabran za predsjednika društva na godišnjoj skupštini održanoj 18. II 1965., rekao sam, komentirajući petnaestu godišnjicu osnivanja Društva – 14. II 1950. – kako je Društvo imalo sreću da mu je prvih petnaest godina postojanja palo u doba snažne dinamike razvitka kulturnoga života socijalističke Titove Jugoslavije.” Bolno je danas čitati te prisilne uvrnute osjećaje “sreće” Hrvatskoga filološkoga društva, sreće hrvatskoga jezika i njegova zastupnika časopisa Jezik u tim desetljećima u kojima je bilo sve slobodno dopušteno što je bilo ideologijom naređeno.

Međutim, časopis Jezik uvijek je bio jači što su ga jače napadali, čitaniji što su ga više nadzirali, vidljiviji što se više prikrivao, djelotvorniji što je bio načelniji, sugestivniji što je bio diskretniji pa i novčano stabilniji što je bilo više pokušaja da mu se uskrate sredstva koja su bila “plaćanje otrova”.

Treba li nam danas časopis Jezik kao glasilo prohrvatske jezične politike pošto se hrvatsko biće uzidalo u samostalnoj državi, a njegov jezik očvrstnuo ustavnim odredbom? Nije li došlo vrijeme u kojem će se časopis mirno baviti jezičnom kulturom? Ta dva pitanja u biti su jedno pitanje jer kultura i nije drugo do li identitet u istrajavanju. Sadašnjost, koja se postajući prošlost trenutačno raspada, ne leži na dimenziji kulture. Takva potrošiva, potrošačka, lagodna i ugodna sadašnjost prijeti svakom identitetu, pa i identitetu hrvatskoga jezika. Stoji mu prijetnja da se iz svoje temporalnosti spljošti u globalnu spacijalnost. Hrvatskom jezičnom identitetu prijete još uvijek i iznova dva jezična globalizma – onaj širi anglofonski i onaj uži koji se sada zove zapadnobalkanski. Oba mame idealom komunikativnosti, velikoga knjižarskoga tržišta, uklapanjem u široki prostor. Taj zov čini motiviranim likove *sport, regija, januar, sistem, milion* i tako redom nego likove *šport, područje, siječanj, sustav, milijun*, jer onakve razumiju i govore i drugi oko nas i u širokome svijetu, a k tome su nam “u uhu” i govornoj navici. Takva je argumentacija bliska ne samo mnogima koji se služe jezikom – političarima, poslovnim ljudima, novinarima, raznim stručnjacima, nego i ovcem broju jezikoslovaca. Zato časopisu Jezik predstoji još umna i marljiva nikad dovršenoga rada na pronicanju i poučavanju biti jezika, koja je u ravnoteži onoga da on bude i da služi. Jezik mora imati svoju prepoznatljivu posebnost izvana i iznutra. Njime su članovi jezične zajednice impregnirani kao pčele istoga roja posebnim mirisom. To je za razliku od komunikacijske takozvana identifikacijska ili simbolička uloga jezika.

Otkrivati, opisivati i poučavati posebnu narav upravo hrvatskoga jezika velika je zadaća časopisa Jezik, pogotovu što taj jezik u sadašnjem opisu i propisu, kad ga se u tekstovima točno primjenjuje, u malim uzorcima izbliza, a u velikim i izdaleka nije uočljivo prepoznatljiv kao poseban jezik. Tek treba ispitati uolikoj mjeri ta nedovoljna prepoznatljivost dolazi od toga što se ne slijede jezični savjetnici i pravopisni jezični savjeti, kojih ima sve više i koji su sve proturječniji, a koliko je tomu tako upravo zato jer se ti savjeti pokušavaju slijediti. Tek će trebati posebno pažljivo istražiti kojim se sadašnjim jezičnim savjetima hrvatski prisljučnjuje drugim sličnim susjednim jezicima, a bez kojih bi bio posebniji, a koji ga pak jezični savjeti upućuju na svoju zasebnu bitnost. Trebat će začeti opsežna istraživanja, napose sociolingvistička, kojima će se otkrivati svehrvatske crte koje povezuju jezično biće u prostornoj i vremenskoj cijelosti. Što se bude točnije odredio taj jezik, manje će biti pritužba da ga Hrvati slabo poznaju. Što jezični savjeti budu bliži jezičnoj podsvjesnoj biti, taj će jezik biti sve uočljivije zaseban, poželjan i naš. Njegujući ga i čuvajući ga, on će nas kao i u prošlim vremenima štiti i očuvati. Časopis Jezik već se iskazao sposobnim za usluživanje hrvatskoga jezika, pa će tu obvezu znati dobro obavljati i u budućnosti.

Stjepan Babić, urednik Jezika

Ja nisam želio ovdje govoriti jer sve što sam imao reći, napisao sam u Jeziku i iskazao kao glavni i odgovorni urednik uređivanjem 33 godišta, ali kad moram reći, ne mogu općenito – to su rekli drugi – govoriti konkretno, s osobnoga gledišta jer moram reći kako sam mogao izdržati 33 godine kad gotovo nikad nije bilo dovoljno članaka u trenutku kad pojedini broj Jezika mora u tisak. To je najveća teškoća, ali zato i najveća radost kad pojedini broj izađe iz tiska – zbog te radosti ni jedan napor nije bio težak, a bilo je i teških trenutaka, i političkih i stručnih. No oni su iza nas.

Sad smo ušli u jednu drugu fazu, jednako tešku kao i prijašnje jer je jako nadržanje anglizama jednako opasno kao i nekadašnje nadržanje srbizama. Zbog toga smo zadnju stranicu jubilarnoga broja morali umjesto pjesme posvetiti zagrebačkomu plakatu o festivalu kojemu je naslov skrojen po engleskome kalupu. Zato ne će ni budućim urednicima biti lakše da sačuvaju lik i dušu hrvatskomu jeziku. Ali vjerojatno u tome poslu ne će ostati sami, kao što ni mi u prošlim teškoćama nismo bili sami. Kad je bilo najteže, priskakali su i drugi u pomoć.

Načinio bih nepravdu kad bih spomenuo neke jer ne mogu sve, a ipak moram istaći samo neke:

Kad je Jezik dospio u uređivačku krizu, Anica je Nazor kao predsjednica HFD odlučno nastojala da Jezik izlazi unatoč svim nepravilnostima.